

Artemis Alexiadou, *Functional Structure in Nominals: Nominalization and Ergativity. Linguistics Today 42. Amsterdam/Philadelphia 2000: John Benjamins*, σσ. v-vii + 231.

1. Εισαγωγή

Τα ρηματικά ουσιαστικά, οι ‘ονοματοποιήσεις’, αποτέλεσαν στο παρελθόν μείζονα σταθμό στην ιστορία της γενετικής-μετασχηματιστικής συντακτικής θεωρίας και ορόσημο στην ήδη περίπλοκη σχέση σύνταξης-μορφολογίας. Μέχρι το 1970, ημερομηνία έκδοσης της πρωτοποριακής μελέτης του Chomsky “Remarks on nominalization”, η σχέση ανάμεσα σε ένα παράγωγο ουσιαστικό (*καταστροφή*) και του ‘πατρικού’ ρήματος (*καταστρέφω*) ενέπιπτε στη δικαιοδοσία εξειδικευμένου μετασχηματιστικού κανόνα, αυτού της ονοματοποίησης. Έτσι η ονομαστική φράση ‘η καταστροφή του δάσους’ συνδέεται με την αντίστοιχη πρόταση ‘το δάσος καταστράφηκε’ μέσω της λειτουργίας του μετασχηματιστικού κανόνα της ονοματοποίησης που επενεργεί στη δομή που βρίσκεται πίσω από την πρόταση για να τη μετατρέψει στη δομή που βρίσκεται πίσω από την ονομα-

τική φράση. Ο Chomsky επεσήμανε σ’ αυτή τη μετασχηματιστική σχέση ένα σύνολο από εμπειρικά και θεωρητικά προβλήματα (που συνοψίζει και ο Jackendoff 1977), τα οποία είναι δυνατόν να εκλείψουν σε μεγάλο βαθμό, αν το βάρος της σχέσης ανάμεσα στο παράγωγο ουσιαστικό και το ρήμα μεταφερθεί στο Λεξικό¹. Αυτή η βασική υπόθεση του Chomsky εγκαινίασε ένα νέο στάδιο της θεωρίας, γνωστό ως λεξικαλιστική υπόθεση, ή λεξικαλισμός: την αντικατάσταση πολλών από τους μέχρι το τέλος της δεκαετίας του ’70 μετασχηματιστικούς κανόνες από κανόνες που λειτουργούν μέσα στο Λεξικό. Με τη στροφή αυτή του ενδιαφέροντος στο μέχρι τότε παραμελημένο Λεξικό, σε συνδυασμό με τη διαπίστωση ότι η σημασιολογική ερμηνεία της πρότασης εξαρτάται πρωτίστως (ίσως και αποκλειστικά) από την επιφανειακή δομή, ο ρόλος του Λεξικού ενδυναμώνεται καθώς η δομή και οι ιδιότητές του γίνονται αντικείμενο συστηματικής διερεύνησης και προτάσεων ‘αναβάθμισης’ του.

Η πρόταση Chomsky σε σχέση με τη μεταφορά του βάρους της ονοματοποίησης στο Λεξικό υπήρξε πολύ πιο πρωτοποριακή (και με μια έννοια και προφητική, εν όψει των

1. Ο Chomsky κάνει μια βασική διάκριση ανάμεσα στους τύπους του γερονδίου (John’s criticizing the book) και της δομής με το ρηματικό ουσιαστικό (John’s criticism of the book): αποδεικνύει ότι τα γερονδία, λόγω της απόλυτης κανονικότητάς τους, μπορούν να παραχθούν με κανόνα στη σύνταξη, αλλά τα ρηματικά ουσιαστικά, λόγω του συχνά ιδιοσυγκρασιακού τους χαρακτήρα και της απουσίας κανονικότητας (συγκρινόμενα με το ‘πατρικό’ ρήμα) δεν μπορούν να είναι θέμα σύνταξης αλλά λεξικού.

σημερινών θέσεων της Κατανεμημένης Μορφολογίας (distributed morphology), βλ. Halle & Marantz 1993) απ' όσο οι θερμοί υποστηρικτές του πιο ακραίου λεξικαλισμού άφησαν να φανεί: στο λεξικό υπάρχει μια μόνο καταχώριση για τα *καταστρέφω/καταστροφή*, η οποία δεν έχει χαρακτηρισμό ως προς κατηγορία (ρήμα ή όνομα). Πρόκειται για ένα λήμμα κατηγοριακά ουδέτερο, λέξη-μα ή ρίζα. Το λήμμα αυτό αποκτά κατηγοριακά χαρακτηριστικά ανάλογα με το δομικό περιβάλλον στο οποίο θα εισαχθεί: αν εισαχθεί κάτω από κόμβο με χαρακτηρισμό ονοματικό θα πάρει χαρακτηριστικά ονόματος, αν εισαχθεί σε κόμβο με χαρακτηρισμό ρηματικό θα πάρει χαρακτηριστικά ρήματος, και τότε θα έχουμε τον γερονδιακό τύπο. Ο Jackendoff (1977) διαφοροποιείται στο τελευταίο σημείο: το ρήμα και το παράγωγο ουσιαστικό συνιστούν δυο ξεχωριστές λεξικές καταχωρίσεις που συνδέονται μεταξύ τους με λεξικό πλεοναστικό κανόνα (redundancy rule). Στη συνέχεια η Grimshaw με το βιβλίο της σταθμό *Argument Structure* (1990) συνεχίζει τη γραμμή Jackendoff, καθώς θεωρεί ότι οι διαφορές μεταξύ σύνθετων και απλών ρηματικών ουσιαστικών ανάγονται σε διαφορές στη λεξική δομή τους.

Η σκόπιμη εκτενής εισαγωγή σκοπό είχε να δώσει το γενικότερο θεωρητικό πλαίσιο και τις συντε-

ταγμένες που θα βοηθήσουν τον αναγνώστη να τοποθετήσει ιστορικά και θεωρητικά το βιβλίο της Αλεξιάδου, και, κατά συνέπεια, να είναι σε θέση να προσεγγίσει το περιεχόμενό του στη βάση του γενικότερου κλίματος και των τάσεων που έχουν διαμορφωθεί στο χώρο της γενετικής θεωρίας σήμερα. Έτσι και η αποτίμηση της συμβολής του βιβλίου της Αλεξιάδου θα έχει μεγαλύτερο 'ειδικό βάρος'.

2. Η ανάλυση

Το βιβλίο λοιπόν αυτό κινείται στο πλαίσιο της παράδοσης που μόλις σκιαγραφήσαμε. Η Αλεξιάδου (στο εξής Α.) σαφώς συνεχίζει, αν και παρακολουθώντας άμεσα πολύ πιο σύγχρονες προσεγγίσεις στο 'καυτό' και πάντοτε επίκαιρο θέμα της ονοματοποίησης (Marantz 1997, 1999²), τη γραμμή σκέψης και επιχειρηματολογίας του Chomsky του 1970. Είναι επομένως εντυπωσιακό πώς η γλωσσολογική ιστορία, όπως και κάθε 'ιστορία', επαναλαμβάνεται διαγράφοντας χρονικούς κύκλους.

Το υπό παρουσίαση βιβλίο δεν περιορίζεται στη μελέτη της ονοματοποίησης και στη (διαγλωσσική) ερμηνεία της. Είναι αξιοσημείωτο ότι η Α. συνδυάζει τις ιδιότητες της ονοματοποίησης (ρηματικών ουσιαστικών), της γενικής πτώσης και

2. Οι παραπομπές που δίνουμε είναι οι παραπομπές που κάνει η ίδια η συγγραφέας.

της σύνταξης της κτήσης γενικότερα, και του παρακειμένου, για να βρει έναν κοινό παρονομαστή. Χρησιμοποιώντας λοιπόν αφ' ενός τις ιδιότητες της ονοματοποίησης και τη μελέτη τους ως βάση, αφ' ετέρου (συνδυάζοντας) όλες τις βασικές υπάρχουσες αναλύσεις της ονοματικής φράσης ως φράσης προσδιοριστή ΦΠΔ (DP), η Α. προχωρεί στην πρόταση συγκεκριμένης δομής για την ονοματική φράση. Συγκεκριμένα προτείνει δύο δομές, μία για τα παράγωγα ουσιαστικά με ορισματική δομή και μία για τα 'απλά' ουσιαστικά του αποτελέσματος. Για τα πρώτα προτείνει μια δομή σύμφωνα με την οποία η ρίζα (του ουσιαστικού τελικά), χωρίς κατηγορικά χαρακτηριστικά ακόμα, εισέρχεται σε μια δομή κάτω από δύο λειτουργικές προβολές, μία ημιλειτουργική-ελαττωματική, κατά το ότι αδυνατεί να νομιμοποιήσει εξωτερικό όρισμα-ρηματική κατηγορία και μία προβολή ρηματικής όψης (Aspect Phrase). Αυτό το ρηματικό περιβάλλον ευθύνεται για τα ρηματικά χαρακτηριστικά που έχει το παράγωγο γεγονοτικό ουσιαστικό. Εντούτοις η ρίζα αποκτά βασικά ονοματικό χαρακτήρα και τούτο γιατί η όλη δομή είναι ονοματική, κεφαλή της είναι ο προσδιοριστικός δείκτης (D). Από την άλλη, η δομή στην οποία εισέρχεται η ρίζα του παράγωγου ουσιαστικού (του απο-

τελέσματος), που δεν έχει καθόλου ρηματικά χαρακτηριστικά, δεν διαθέτει ρηματικές (λειτουργικές) κατηγορίες, παρά μόνον ονοματικές. Στην ανάλυση αυτή εντοπίζουμε ένα ακόμα εντυπωσιακό 'ιστορικό' ανάλογο, ένα ακόμα 'γύρισμα' του καιρού: ας θυμίσουμε απλά ότι στο Remarks on nominalization προτείνονται δύο δομές, μία για τη δομή του γερονδίου (που έχει ρηματικές -δίπλα στις ονοματικές- ιδιότητες) και μία για το παράγωγο ουσιαστικό, πρόταση που αποτέλεσε το θεμέλιο της θεωρίας του Χ', θεωρίας που στόχευσε στη συστηματοποίηση και τη διακατηγοριακή (όσο και διαγλωσσική) τυποποίηση της φραστικής δομής.

Εδώ ωστόσο σταματάνε οι 'στενοί' παραλληλισμοί: η θεωρία του Χ' σηματοδότησε, όπως ήδη είπαμε, τη στροφή προς το Λεξικό και τη μείωση των μέχρι τότε παντοδύναμων μετασχηματιστικών κανόνων. Στο πνεύμα αυτό εντάσσεται το επίσης πολυσυζητημένο και ιδιαίτερα συχνά παραπεμπόμενο βιβλίο της Grimshaw (1990) για τις ονοματοποιήσεις της Αγγλικής. Η ουσιαστική διάκριση της Grimshaw ανάμεσα σε γεγονοτικά ουσιαστικά και ουσιαστικά του αποτελέσματος ανάγεται σε λεξική διαφορά, σε διαφορά στις λεξικές ιδιότητες των δύο τύπων ουσιαστικών³. Ταυτόχρονα, αυτή η στροφή προς το Λε-

3. Τα σύνθετα γεγονοτικά ουσιαστικά περιλαμβάνουν στη λεξική τους δομή το όρισμα 'EV' ('event'/'γεγονός'), ενώ τα ουσιαστικά του αποτελέσματος έχουν το κανονικό όρισμα R, δηλ. ένα 'εξωτερικό' αντικείμενο αναφοράς.

ξικό κατευθύνεται εναντίον της αυξανόμενης επιρροής της γενετικής σημασιολογίας⁴. Είναι εξ άλλου ενδιαφέρον το πώς η ίδια εμπειρική βάση -τα ρηματικά ουσιαστικά- έχουν χρησιμοποιηθεί καθ' όλη την ιστορία της γενετικής μετασχηματιστικής θεωρίας ως βάση για την εναλλάξ μετάβαση από μια φάση της θεωρίας όπου η έμφαση δίνεται σε γενικές αρχές (γενετική σημασιολογία) στη φάση εκείνη όπου η έμφαση εστιάζεται στους κανόνες (δεκαετία '67-'77)⁵, και πάλι από εκεί στο στάδιο όπου επικρατούν καθολικές αρχές (το πρότυπο των Αρχών και Παραμέτρων, το Μινιμαλιστικό Πρόγραμμα).

Η συγκεκριμένη πρόταση της Α. για την ονοματική δομή, κινείται μέσα στο ευρύτερο πνεύμα της Κατανεμημένης Μορφολογίας, σύμφωνα με την οποία οι συντακτικές κατηγορίες (Ο, Ρ, Ε...) είναι στην πραγματικότητα μορφολογικές κατηγορίες που δημιουργούνται στη σύνταξη. Η Α. ενστερνίζεται και προωθεί τη σύγχρονη μορφή της υπόθεσης της πλήρους αυτονομίας της σύνταξης και το σκεπτικό της αντιτίθεται προς τον ισχυρό (πολύ δε περισσότερο στον απλό) Λεξικαλισμό (πβ. Hale & Keyser 1993:

"[...] the proper representation of predicate argument structure is itself syntax").

Η έμφαση στα 'ιστορικά' σύστοιχα της 'ιδεολογίας' και της γραμμής σκέψης της Α. δεν έχει φυσικά σκοπό να μειώσει αλλά μάλλον να εξάρει τη σπουδαιότητα της μελέτης της, επισημαίνοντας τόσο το διαχρονικό (και άρα και 'επίκαιρο') χαρακτήρα της, όσο και τον αναμενόμενο αντίκτυπο που αυτή θα έχει σε μελλοντικές εντυπώσεις τόσο στην ονοματική δομή γενικά όσο και στην ονοματοποίηση ειδικότερα.

Ας επιστρέψουμε όμως στον πιο συμβατικό τρόπο βιβλιοπαρουσίας και ας δούμε από πιο κοντά τη διάρθρωση και το περιεχόμενο του βιβλίου της Α.

Όπως είπαμε, το βιβλίο είναι η σε βάθος σπουδή των ιδιοτήτων της ονοματοποίησης σε διάφορες και διαφορετικές γλώσσες και η αναγωγή των ιδιοτήτων αυτών σε γενικές-διαγλωσσικές/καθολικές αρχές με στόχο τη χρησιμοποίησή τους ως βάση για μια συνολική πρόταση για τη ονοματική δομή. Η επιχειρηματολογία και οι θέσεις της Α. περιστρέφονται γύρω από το βασικό ισχυρισμό ότι οι ονοματοποιήσεις (η

4. Της θεωρητικής τάσης, μέσα στους κόλπους της μετασχηματιστικής σχολής, που προβέβη ότι οι συντακτικές κατηγορίες είναι ισομορφικές προς τις κατηγορίες της κατηγορικής λογικής. Και επίσης ότι οι περισσότεροι συντακτικοί κανόνες εμπλέκουν σημασιολογικές και όχι συντακτικές κατηγορίες (Newmeyer 1996).

5. Βλ. Newmeyer 1996: 47-66. Κατά τον Ν. στα μέσα της δεκαετίας του '70 το ενδιαφέρον του κυρίου ρεύματος της γενετικής θεωρίας ήταν στραμμένο προς τους κανόνες, είτε προτείνοντας νέους είτε καταργώντας κάποιους από τους υπάρχοντες (αυτ.: 54).

καταστροφή του δάσους, η άφιξη του προέδρου) τόσο στις γλώσσες με σύστημα ονομαστική-αιτιατική όσο και στις εργασιακές γλώσσες αντανακλούν τις ιδιότητες συστημάτων αναιτιατικότητας.

Το βιβλίο έχει αναμφισβήτητα εμπειρική/τυπολογική βάση, αφού για κάθε υπόθεση η Α. προσκομίζει μαρτυρίες από μεγάλο αριθμό γλωσσών. Ταυτόχρονα έχει σαφή θεωρητικό χαρακτήρα και προσανατολισμό, αφού ο στόχος είναι θεωρητικός -πρόταση που γίνεται στα πλαίσια της σύγχρονης συντακτικής θεωρίας- και τα βήματα που ακολουθούνται για την επίτευξη του στόχου αναδεικνύουν την απαγωγική (παραγωγική) μέθοδο.

Η Α. με βάση άφθονα παραδείγματα από ένα πραγματικά εντυπωσιακό φάσμα γλωσσών -με την Ελληνική να κατέχει εξέχουσα θέση- στηρίζει την υπόθεσή της ότι τα παράγωγα γεγονοτικά ουσιαστικά συνιστούν αμετάβατες και όχι παθητικοποιημένες δομές, και ότι βρίσκονται πολύ κοντά στις εργασιακές δομές των εργασιακών γλωσσών. Η συντακτική κωδικοποίηση αυτής της υπόθεσης έχει πρωτίστως να κάνει με τη φύση και την ποιότητα της ημιλειτουργικής/ 'ελαττωματικής' κατηγορίας ν' (ϑ'), από την οποία κυριαρχείται η κατηγοριακά

ουδέτερη ρίζα. Συγκεκριμένα, το ημιλειτουργικό ν (ϑ) είναι του τύπου εκείνου που δεν εισάγει εξωτερικό όρισμα (σελ. 17 του βιβλίου).

Το βιβλίο περιλαμβάνει 6 κεφάλαια, εκτενή βιβλιογραφία και πίνακα πραγμάτων. Το πρώτο κεφάλαιο συνιστά γενική εισαγωγή. Εδώ εκτίθενται οι στόχοι -να προταθεί μια εμπειριστατωμένη δομή για την ονομαστική φράση βασισμένη στην κατανόηση των ιδιοτήτων της ονοματοποίησης- και παρατίθεται η μέθοδος, καθώς και ό,τι αφορά το θεωρητικό πλαίσιο της εργασίας και τις υπάρχουσες αναλύσεις για την ονοματοποίηση.

Το δεύτερο κεφάλαιο είναι ένα από τα δυο κεφάλαια του βιβλίου (το άλλο είναι το τέταρτο) που υλοποιούν τον παραπάνω στόχο- εδώ η συγγραφέας πραγματεύεται τη δομή της ονομαστικής φράσης⁶. Το τρίτο κεφάλαιο έχει ως θέμα τις ιδιότητες της ονοματοποίησης ως αμετάβατης δομής. Το τέταρτο διερευνά τις ιδιότητες των λειτουργικών κατηγοριών που συνιστούν το σκελετό της ονομαστικής φράσης και της ρηματικής φράσης, ενώ στο πέμπτο συζητιέται εκτενώς το θέμα της εργασιακότητας σε σχέση με την πτώση, τη γενική, την παρουσία δράστη, τον παρακείμενο, το είδος του βοηθητικού ρήματος με βάση το οποίο σχη-

6. Η ίδια η συγγραφέας επισημαίνει ότι το βάρος του βιβλίου της φέρουν τα κεφάλαια 2 και 4. Ωστόσο αυτή η επισήμανση 'αδικεί' κάπως τα υπόλοιπα κεφάλαια και περιορίζει το κέντρο βάρους: τα κεφάλαια 2 και 4 συνοψίζουν και υλοποιούν τον πρωταρχικό στόχο, αλλά η επιβεβαίωση και 'δικαίωση' του στόχου περνά εξ ίσου και μέσα από τα κεφάλαια 3 και 5.

ματίζεται ο τελευταίος. Εδώ ο αναγνώστης κατανοεί τις ομοιότητες ανάμεσα στις ονοματοποιήσεις και την εργαστικότητα (η Α. μιλώντας για εργαστικότητα ακολουθεί τον Dixon 1994). Η κεντρική ιδέα είναι ότι η ονοματοποίηση στις γλώσσες με σύστημα που στηρίζεται στη διάκριση ονομαστική-αιτιατική βρίσκει 'αντίστοιχες' δομές στις εργαστικές γλώσσες.

Το έκτο κεφάλαιο συνοψίζει τα συμπεράσματα της έρευνας. Η σύνταξη παίζει καθοριστικό ρόλο στο σχηματισμό και τους περιορισμούς των κατηγοριών. Πιο συγκεκριμένα οι κύριοι υπαίτιοι για τον καθορισμό των λεξικών προβολών/κατηγοριών είναι οι λειτουργικές (functional) κατηγορίες, η παρουσία τους, το επίπεδο στο οποίο υπάρχουν μέσα στη δομή και η δομή των χαρακτηριστικών τους. Οι λειτουργικές κατηγορίες ευθύνονται ακόμα και για την υποκατηγοριοποίηση τόσο των ουσιαστικών όσο και των μετοχών (παρακαίμενου, κεφ. 5).

Με περισσότερες λεπτομέρειες τώρα. Στο πρώτο κεφάλαιο, το εισαγωγικό (Introduction), δίνεται η οργάνωση και η δομή του βιβλίου και προαναγγέλλονται όλα τα βασικά θέματα που πρόκειται στα επόμενα κεφάλαια να συζητηθούν εκτενώς και να αναλυθούν. Η συγγραφέας παρουσιάζει τα βασικά χαρακτηριστικά του προτύπου της Κατανεμημένης Μορφολογίας (Halle & Marantz 1993), στο οποίο θα στηρίξει στη συνέχεια την ανάλυση των

δυο ειδών παράγωγων ουσιαστικών, και εξηγεί συνοπτικά το είδος της αμφισημίας των ρηματικών ουσιαστικών της Αγγλικής, όπως αυτή συζητείται στο βιβλίο της Grimshaw (1990). Όπως φαίνεται και στα παρακάτω παραδείγματα, εκτός από τους γερονδιακούς τύπους (1), η Αγγλική διαθέτει παράγωγα ρηματικά ουσιαστικά (2), τα οποία διακρίνονται, ανάλογα με τη σημασία τους αλλά και την κατανομή τους, σε σύνθετα και απλά γεγονοτικά. Έτσι η ονοματική φράση στο (2) μπορεί να αναφέρεται σε μια ενέργεια ή διαδικασία (the destruction of the city in one morning) ή στο αποτέλεσμα της ενέργειας.

(1) John's criticizing the book

(2) The barbarians' destruction of the city

Επισημαίνονται οι ρηματικές ιδιότητες των σύνθετων γεγονοτικών ουσιαστικών και στη συνέχεια παρουσιάζονται με συντομία οι ανάλυσεις που έχουν προταθεί πρόσφατα για να εξηγήσουν αυτές τις ιδιότητες. Πρόκειται για αναλύσεις που υποθέτουν την παρουσία μιας ρηματικής κατηγορίας (ΡΦ) μέσα στην όλη ονοματική δομή (Borer 1993, Hazout 1995, κ.ά.). Τέλος, η συγγραφέας δίνει τη δική της ανάλυση, σύμφωνα με την οποία η δομή των σύνθετων γεγονοτικών ουσιαστικών εμπεριέχει ένα ημιλειτουργικό ρήμα, καθώς και μια φράση ρηματικής όψης, που απουσιάζουν

από τη δομή των απλών ουσιαστικών του αποτελέσματος.

Στο δεύτερο κεφάλαιο (The Functional Architecture of Nominalizations) παρουσιάζεται με συνομία η ισχύουσα (δηλ. κοινής αποδοχής) ανάλυση της ΟΦ της Ελληνικής (ως φράσης που εμπεριέχει κατηγορία προσδιοριστικού δείκτη και κατηγορία συμφωνίας/αριθμού) και δίνεται μια περιγραφή των ρηματικών ουσιαστικών της Ελληνικής. Η Α. μεταφέρει στην Ελληνική την καθιερωμένη ερμηνευτική διάκριση της Grimshaw ανάμεσα σε 'σύνθετα' γεγονοτικά και σε 'απλά' (γεγονοτικά) ουσιαστικά (τα τελευταία χαρακτηρίζονται συνήθως και ως ουσιαστικά του αποτελέσματος) και δείχνει ότι ισχύει και στη γλώσσα αυτή. Η διάκριση αυτή συνοψίζεται στις εξής διαφορές ανάμεσα στους δυο τύπους ουσιαστικών (ένα ρηματικό ουσιαστικό μπορεί να είναι 'αμφίσημο' ως προς τις δυο ερμηνείες): τα γεγονοτικά ουσιαστικά δηλώνουν γεγονός (και μάλιστα συχνά διαφορετικού τύπου γεγονός), ενώ τα 'αποτελεσματικά' αναφέρονται στο αποτέλεσμα του γεγονότος· τα γεγονοτικά έχουν συχνά στοιχεία ρηματικής όψης που λείπουν από τα ουσιαστικά του αποτελέσματος. Βασικό σημείο της ανάλυσης της Α. είναι ότι η διάκριση ανάμεσα σε σύνθετα γεγονοτικά και απλά ουσιαστικά δεν πρέπει να γίνεται με βάση το κριτήριο της παρουσίας ή απουσίας αντικειμένου, αφού και οι δύο τύποι μπορούν να

πάρουν αντικείμενο, που είναι απλώς προαιρετικό στην περίπτωση του ουσιαστικού του αποτελέσματος και υποχρεωτικό στην περίπτωση του σύνθετου γεγονοτικού ονόματος. Η παρουσία αντικειμένου, κατά τη συγγραφέα, είναι συνέπεια της λεξικής σημασίας, δηλαδή της σημασίας της κατηγοριακά 'ουδέτερης' ρίζας που υπάρχει και στις δύο προτεινόμενες δομές. Οι διαφορές ανάγονται σε μια λανθάνουσα 'ρηματικότητα' στην περίπτωση του σύνθετου γεγονοτικού ουσιαστικού, η οποία εκδηλώνεται στην Ελληνική, όπως και σε άλλες γλώσσες, με τη δυνατότητα που αυτό έχει να προσδιορίζεται από επίρρημα τρόπου -και μόνο από αυτό, τη στιγμή που τα απλά ουσιαστικά όπως και τα παράγωγα ουσιαστικά του αποτελέσματος προσδιορίζονται μόνο από επίθετα- αλλά και από μια επιρρηματική έκφραση όψης (η *καταστροφή του δάσους* σε μια ώρα). Η δομή και των δύο ειδών ουσιαστικού περιέχει στο λεξικό επίπεδο μια ρίζα, και το συμπλήρωμα που εμφανίζεται είναι άμεση συνάρτηση της σημασίας της ρίζας (της λεξικής έννοιας). Οι διαφορές αντίθετα ανάμεσα στους δύο τύπους απορρέουν από τη φύση των λειτουργικών κατηγοριών που υπάρχουν στη δομή του κάθε τύπου.

Στο τρίτο κεφάλαιο (Intransitivity in Nominalization) η συγγραφέας υποστηρίζει, προσκομίζοντας σχετικές μαρτυρίες από μια πληθώρα γλωσσών (Ελληνική, Νεολατινικές,

Σημιακές, Ουγγρική, Γερμανική), ό-τι τα σύνθετα γεγονοτικά ουσιαστικά είναι αμετάβατα και ότι στην ονοματοποίηση δεν παρατηρείται διαδικασία παθητικοποίησης -όπου με τον όρο παθητικοποίηση⁷ γίνεται εδώ αναφορά σε δομές όπως: η σύλληψη του Γιάννη από την αστυνομία. Πιο συγκεκριμένα υποστηρίζει ότι αυτά τα ουσιαστικά είναι όμοια με τις εργασιακές δομές, ενώ τα ουσιαστικά του αποτελέσματος είναι μέρος ανεργασιακών δομών. Το είδος ημιλειτουργικού ή 'ελαττωματικού' ρήματος (ρ) που εντοπίζει η Α. στις ονοματοποιήσεις είναι το ίδιο με εκείνο που παρουσιάζεται στις αναιτιατικές δομές, δηλ. μια κατηγορία που δεν προβάλλει εξωτερικό όρισμα/δράστη. Μόνο ένα όρισμα μπορεί να εμφανιστεί με τα σύνθετα γεγονοτικά ουσιαστικά, και αυτό έχει το ρόλο του θέματος. Αν υπάρχει δράστης, αυτός δηλώνεται μέσα από μια εμπρόθετη φράση που εισάγεται με την πρόθεση από (η σύλληψη του Γιάννη (από την αστυνομία - *της αστυνομίας)). Κατ' αυτήν την έννοια η εμπρόθετη φράση αντιστοιχεί στην εργασιακή πτώση.

Στο τέταρτο κεφάλαιο (Variation in Functional Structure) η συγγραφέας συζητά τις διαγλωσσικές διαφορές στην ονοματοποίηση, τις οποίες συσχετίζει με διαφορές στον αριθμό και τη φύση των λειτουργικών κατηγοριών που εμφανίζονται

στην ονοματική φράση. Εδώ η Α. εστιάζει την προσοχή της στις λεπτομέρειες των δομών που έχει παρουσιάσει ήδη από το πρώτο κεφάλαιο. Διερευνά τις συνέπειες της παρουσίας/απουσίας συμπληρωματικού δείκτη, του αριθμού, του προσδιοριστικού δείκτη, της φράσης ρηματικής όψης (Aspect Phrase), για την οποία γράφει ότι "the presence of Aspect contributes to event specification, and moreover, it is linked with the availability of adverbial modification; (.....) while the presence of v contributes to eventive interpretation, the transitivity of v regulates the agentive vs. non-agentive character of the nominal and the availability of the accusative case". Επιπλέον, ο χαρακτήρας του χαρακτηριστή της φράσης ΦΠΑ (DP) (δηλ. αν είναι θέση ορίσματος ή μη ορίσματος/τελεστή) καθορίζει το αν σε μια γλώσσα υπάρχουν μεταβατικές ονοματοποιήσεις.

Φτάνοντας στο πέμπτο κεφάλαιο (Nominalization and Ergativity) η Α. έχει πια οδηγήσει βήμα-βήμα τον αναγνώστη στην ουσία του όλου επιχειρήματός της, στον βασικό της στόχο, που δεν είναι άλλος από το να δείξει ότι υπάρχει εσωτερική σχέση ανάμεσα στη δομή της ονοματοποίησης και τη μορφή των εργασιακών γλωσσών - των γλωσσών εκείνων που παρουσιάζουν τη διά-

7. Η συγγραφέας προχωρεί σε μια λεπτομερή και πολύ ενδιαφέρουσα συζήτηση για την έννοια 'παθητικοποίηση' σε σχέση με τα ρηματικά ουσιαστικά.

κριση εργαστική-απόλυτη πτώση. Ο παραλληλισμός μεταξύ εργαστικών γλωσσών και γλωσσών με το σύστημα Ονομ/Αιτ συνίσταται στο γεγονός ότι και στις δυο περιπτώσεις το μοναδικό όρισμα των αμετάβατων και το θέμα (theme) των μεταβατικών κατηγορημάτων φέρουν την ίδια μορφολογική πτώση: απόλυτη και γενική αντίστοιχα. Εδώ εντοπίζεται και η αξία του βιβλίου για τη συντακτική θεωρία γενικότερα αλλά και της Ελληνικής ειδικότερα: η υπόθεση της Α. ότι η γενική πτώση στο ονοματικό πεδίο είναι αντίστοιχη/παράλληλη με την απόλυτη πτώση μιας εργαστικής γλώσσας. Σύμφωνα με την υπόθεση αυτή και οι δυο πτώσεις είναι δομικές (σε αντίθεση με την εργαστική που είναι λεξική και παράλληλη με την εμπρόθετη εκφορά του δράστη στις ονοματοποιήσεις), άρα θα πρέπει να συνδεθούν με κάποια λειτουργική προβολή. Αυτή η προβολή δεν είναι άλλη από τη Ρηματική Όψη, κατηγορία που βρίσκεται αρκετά χαμηλά μέσα στη συνολική δομή και δεν ταυτίζεται με την κατηγορία Συμφωνίας (Functional Phrase), που βρίσκεται αμέσως πιο πάνω. Η υπόθεση αυτή της Α. για το ρόλο και τη φύση της προβολής, που ευθύνεται για την απόδοση της απόλυτης και της γενικής πτώσης, στηρίζεται σε δεδομένα από ένα ευρύτατο φάσμα γλωσσών, τα οποία και συζητά σε σχέση με την εργαστικότητα, τη θεωρία της Πτώσης και το ρόλο των λειτουργικών κατηγοριών ως 'ελε-

γκιών' μορφοσυντακτικών χαρακτηριστικών (αριθμού, πτώσης, προσώπου). Εδώ η συγγραφέας καταπιάνεται με έναν ακόμα ενδιαφέροντα 'κρίκο' μεταξύ εργαστικότητας και ονοματοποίησης, δηλ. τη σύνταξη της κτήσης. Συζητά το θέμα της σχέσης μεταξύ μεταβατικότητας και κτήσης αλλά και του σχηματισμού του παρακειμένου, κυρίως όσον αφορά την παρουσία/απουσία του βοηθητικού ΕΧΩ. Η Α. συμπεραίνει ότι ο παρακειμένος είναι 'κτητική' δομή.

Στο καταληκτικό κεφάλαιο, παρουσιάζονται οι βασικές θέσεις της προτεινόμενης ανάλυσης για την ονοματοποίηση, τονίζεται για μια ακόμα φορά ο καταλυτικός ρόλος των λειτουργικών κατηγοριών όσον αφορά στον προσδιορισμό των μορφοσυντακτικών κατηγοριών και η όλη συζήτηση 'κλείνει' με τον ισχυρισμό -που σίγουρα δεν εκπλήσσει- ότι δεν υπάρχουν διαφορές μεταξύ της διαδικασίας σχηματισμού των λέξεων και της σύνταξης.

3. Γενική αποτίμηση

Πρόκειται για μια εξαιρετικά ενδιαφέρουσα μελέτη που συνεξετάζει και εντέλει ενοποιεί τη σύνταξη της ονοματοποίησης, της εργαστικότητας και της κτήσης - φαινομένων τόσο σημαντικών που πάντα προσέλκυαν το θεωρητικό αλλά και εμπειρικό ενδιαφέρον των γλωσσολόγων όλων των σχολών και τάσε-

ων.

Το βιβλίο είναι μια παρακαταθήκη από ενδιαφέρουσες υποθέσεις και ιδέες που ανοίγουν νέες προοπτικές έρευνας σε θεωρητικό και τυπολογικό επίπεδο, αλλά και πλούσιων, όσο και ευσύνοπτων, βιβλιογραφικών αναφορών για τα μείζονα θέματα με τα οποία ασχολείται η συγγραφέας του.

Ένα πρόσθετο πλεονέκτημα του βιβλίου της Α. συνιστά η επιλογή ενός πολύ πρόσφατου θεωρητικού προτύπου, αυτού της Κατανεμημένης Μορφολογίας, για την ανάλυση και επιχειρηματολογία της. Όπως είπαμε και στην εισαγωγή αυτής της βιβλιοκρισίας, η συγκεκριμένη 'επιλογή' της Α. αποτιμάται σε δυο επίπεδα: πρώτον, γιατί δίνεται στον ενδιαφερόμενο αναγνώστη η δυνατότητα να δει πώς 'παλιά' φαινόμενα μπορούν να αποκτήσουν εντελώς νέες διαστάσεις και να τεθούν σε νέα βάση (συζήτησης), και δεύτερον επειδή η Α. 'ελέγχει' σε βάθος αυτή τη νέα όσο και νεωτεριστική θεωρητική προσέγγιση στο θέμα της σύνθετης σχέσης ανάμεσα στη σύνταξη, τη μορφολογία και το λεξικό. Κι εδώ μπορεί κανείς να εντοπίσει μια παράλειψη της συγγραφέως, επειδή θα μπορούσε να έχει συμπεριλάβει κάποια σαφή σχόλια, ως μέρος της ανάλυσής της, για τα πλεονεκτήματα και την ερμηνευτική δύναμη του προτύπου που επέλεξε να χρησιμοποιήσει, έναντι άλλων πιθανών προτύπων. Θα θέλαμε επίσης να ε-

πιστημάνουμε ότι ο τρόπος γραφής είναι ιδιαίτερα πυκνός, πράγμα όχι βέβαια αξιοκατάκριτο, αλλά γίνεται, σε ορισμένα σημεία, υπερβολικά αφαιρετικός και αφηρημένος, καθώς η συγγραφέας μοιάζει να (προ)υποθέτει για τον αναγνώστη της την ίδια ακριβώς ενημέρωση και τον ίδιο τρόπο σκέψης με εκείνη! Πολλά είναι τα σημεία όπου ο αναγνώστης αισθάνεται να λείπει ένα παράδειγμα, μια διασαφήνιση, λίγη περισσότερη συζήτηση.

Στη συζήτηση που γίνεται στο δεύτερο κεφάλαιο του βιβλίου για τις ρηματικές ιδιότητες των σύνθετων γεγονοτικών ουσιαστικών (παρ. 3), οι οποίες υποδεικνύουν την παρουσία φράσης Ρηματικής Όψης, η συγγραφέας κάνει ιδιαίτερη αναφορά στη μορφολογική μαρτυρία της Ελληνικής λέγοντας ότι το πρόσφυμα *-μ-* που περιέχουν ορισμένα παράγωγα ουσιαστικά είναι δείκτης παθητικής μορφολογίας (όπως φαίνεται στα *διαβασμένος, διάβασμα*). Δεν υποστηρίζει όμως την άποψη αυτή με δεδομένα και στη συνέχεια, παραπέμποντας στην Κολλιακού (1995), μοιάζει να δέχεται ότι ουσιαστικά σε *-μ-ο/α* δηλώνουν διαδικασία.

Υπάρχουν και αρκετά τυπογραφικά λάθη και αβλεψίες, με αποτέλεσμα, σε μερικές περιπτώσεις, να διασπάται η προσοχή του αναγνώστη και να διακόπτεται ο ειρμός της σκέψης του κατά την παρακολούθηση ενός επιχειρήματος. Όλα αυτά όμως, που βρίσκονται σχεδόν σε κά-

θε βιβλίο, δεν μειώνουν την αξία του και την ουσία του.

Εν κατακλείδι, πρόκειται για μια συνθετική δουλειά που συνδυάζει ισοτίμα και ισοβαρώς τη θεωρία (σύγχρονη γενετική) με τη συντακτική τυπολογία. Η θεωρία στηρίζεται σε μια πλατιά και στέρεη εμπειρική βάση, ενώ ταυτόχρονα η συγγραφέας αξιοποιεί και συνδυάζει επιμέρους σχολές και τάσεις μέσα στο ίδιο το γενετικό πρότυπο - το Μινιμαλιστικό πρόγραμμα, τη θεωρία της Αντισυμμετρικότητας, την Κατανεμημένη Μορφολογία, τις σύγ-

χρονες τάσεις γενετικής σημασιολογίας (Hale and Keyser 1993). Η επιχειρηματολογία της είναι δυνατή και πειστική, οι γνώσεις πάνω στο αντικείμενό της -θεωρητικό και εμπειρικό- εντυπωσιακές.

Το βιβλίο συνιστά σημαντικότερη συμβολή στη μορφοσυντακτική θεωρία, στη συντακτική τυπολογία, στη συγκριτική σύνταξη και στην Ελληνική σύνταξη.

Μελίτα Σταύρου-Σηφάκη
Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης
e-mail: staurou@lit.auth.gr

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Borer, H. 1993: "Parallel Morphology". χφ., University of Massachusetts at Amherst.
- Chomsky, N. 1970: "Remarks on nominalization". Στο Chomsky 1972, 11-61.
- Chomsky, N. 1972: *Studies on Semantics in Generative Grammar*. The Hague: Mouton.
- Dixon, R. M. W. 1994: *Ergativity*. New York: Cambridge University Press.
- Grimshaw, J. 1990: *Argument Structure*. Cambridge, Mass.: MIT Press.
- Hale, K. & Keyser, S. 1993: "Argument structure". Στο K. Hale & S. J. Keyser (εκδ.), *The View from Building 20*. Cambridge, Mass.: MIT Press, 53-109.
- Halle, M. & Marantz, A. 1993: "Distributed morphology and the pieces of inflection". Στο K. Hale & S. J. Keyser (εκδ.), *The View from Building 20*. Cambridge, Mass.: MIT Press.
- Hazout, I. 1995: "Action nominalization and the lexicalist hypothesis". *Natural Language and Linguistic Theory* 13, 355-404.
- Jackendoff, R. 1977: *X'-Syntax. A Study in Phrase Structure*. Cambridge, Mass.: MIT Press.
- Kolliakou, D. 1995: *Definites and Possessives in Modern-Greek: an HPSG Syntax for Noun Phrases*. Διδ. διατριβή, Πανεπιστήμιο Εδιμβούργου.
- Marantz, A. 1997: "No escape from syntax: Don't try a morphological analysis in the privacy of your own lexicon". χφ., MIT.
- Marantz, A. 1999: "Creating Words Above and Below Little v". χφ, MIT.
- Newmeyer, F. 1996: *Generative Linguistics: A Historical Perspective*. London/New York: Routledge.